

NO EM VA FER JOAN BROSSA. Text_2

Atès l'abast de l'obra de Joan Brossa i el seu deambular, experimentació i treball profund en diferents gèneres, quan ens van proposar de fer una instal·lació vam veure la necessitat de fer-ho a través d'una aproximació transversal, i obtenir com a resultat una obra exempta d'una forma pura; no conformar-nos amb les normes convencionals de cada gènere sinó en una combinació d'aquestes o en un punt intermedi. No només involucrar el coneixement de diferents disciplines sinó la connexió entre elles i arribar a un àmbit d'acció més ampli. L'objectiu era adquirir una visió integral, comprnent les diferents disciplines d'origen com un centre d'acció que pogués derivar a l'exploració d'altres camps.

En introduir el concepte de màquina performativa, idea essencial dins de la nostra feina, fem possible un pont entre el poema objecte i el teatre d'acció de Brossa i eixemplem el territori poema objecte amb el moviment. Així doncs, en l'obra de Brossa, el poema objecte pot expressar la idea de moviment sense necessitat de moure's (molts d'ells se'ns presenten com un estat conseqüència d'una acció passada o endevinem una acció que està a punt de passar). El que aporta la «màquina», acompanyant-nos i provocant el canvi d'estat davant la nostra mirada, és l'aparició del so, el seu alliberament.

La prosa que Brossa escriu a finals dels anys quaranta està centrada en la composició mitjançant la suma o collage d'imatges hipnagògiques, producte del subconscient. Sovint en resulta una combinació de paraules i imatges ambigües, que provenen de realitats sensorials diferents, i que cedeixen al lector la interpretació, el tancament de sentit. A la instal·lació No em va fer Joan Brossa, aquests textos, s'interpreten sonorament i mecànicament en el rectangle central de vint metres quadrats d'objectes, on s'omet deliberadament la paraula corresponent, amb la intenció de no coartar la lliure interpretació de l'espectador. La intenció és crear una nova prosa objectual, interpretació lliure de cabosanroque, que substitueixi el text original, però que alhora conservi oberta la potencialitat significativa de l'original i permeti a l'espectador la construcció de la seva pròpia interpretació.

Així doncs, No em va fer Joan Brossa ocupa dos espais físics i conceptualment ben diferenciats: el centre i el perímetre.

El centre és un rectangle amb una gran densitat objectual. Objectes i mecanismes que produeixen so i música, no hi ha paraula; i correspon a la prosa que Joan Brossa escriu entre els anys quaranta i cinquanta. Textos com:

BADR

«Que doblin les tenebres dels timbals! De la muntanya a la pluja, de les branques dels arbres a l'espai.»

EL CISTELL DE ROBA

(...)

«El metall i el vidre roden tot avançant o retrocedint pels corrents polars mentre cauen eternes neus. A les nits lunars el perfil de les muntanyes retalla les superfícies com un intel·ligent peix d'acer que passa de l'aigua a l'aire. Les neus de les muntanyes, abans

de pintar parets i sostres, fan taques fosques als blocs de pedres alineats en llargues fileres, per planures cultivades.»

(...)

«Amb el cos cobert d'inscripcions, al llarg del capvespre i de l'aigua, només deixeu lliure el so purament musical que no separa la fosca de la llum.»

EL JARDÍ DE BATAFRA O EL MOLÍ DE CARNAVAL

(...)

«La lluna és un arbre. Sofar llença els tions i es vesteix. Parlen els boscos i es veuen estàtues, l'única representació de les quals és el foc. Prop de les fonts se senten remors confuses, i el corn esquerre de la fosca s'eleva damunt la terra.

(...) Prop de la seva cavorca, el xoc dels metalls impedia el pas dels rius verídics tombes ensota. Kna, per maldat, va enviar a la terra l'aigua i el foc i es va precipitar fins als extrems dels boscos terminals. El déu començava a fumejar, confonia llampecs i llançava juraments. La terra es va omplir de malvestats. (...)

Els volcans rebels de Rocomur ressorgien a la matinada i els cràters llançaven fumera densa en forma de terbolí fosc que arribava a gran altura.»

(...)

30 DIVISIÓ

(...)

«Una veu crida Joan.

Reculo a la trinxera i, en constatar

que no hi havia ningú, incideix

al lloc on era abans una bomba

que, en fer falla l'espoleta,

m'omple de fum i olor

de rostit. Em xiulen

les orelles. Després

sóc traslladat, estès

en una llitera,

i miro, com puc, el firmament.

(Com a Wotan, la sapiència

em costa un ull de la cara.)»

(...)

A No em va fer Joan Brossa, el transformisme es troba en els canvis de paisatge que apareixen al centre, a partir de l'acumulació d'objectes. (Frègoli fou un tema recurrent en l'obra de Brossa des dels seus inicis, com ell mateix deia «Frègoli representa el tot en l'u i el màxim en el mínim. Un bon programa per a un poeta».) La focalització en una zona o una altra a través del so i de la il·luminació. S'aconsegueix la transformació d'un paisatge en un altre, un objecte desapareix com a objecte i passa a formar part d'una visió paisatgística, o bé esdevé un personatge/objecte diferent del que significava just en el moment anterior. La visió d'un objecte o bé la visió acumulativa de molts objectes semblants que acaben per configurar boscos, muntanyes, planes, camps, ciutats o mars i mai en un sentit estricte: on un hi veu una ciutat un altre hi veu un mar. Com un got de plàstic, en l'acumulació successiva pot esdevenir en un mar d'edificis il·luminats o bé en un riu.

El perímetre està format per l'absència d'objecte, en contrast amb el centre, però on diverses fonts de so encerclen l'espectador. Aquests amplificadors parlen diferents poemes i fragments de la poesia escènica posant èmfasi en el so de la paraula i en la seva distribució per l'espai.

S'han triat fragments de poesia escènica de finals dels anys quaranta que exploren les possibilitats de l'al·literació. La insistència fonètica acaba bandejant el significat de la paraula en favor de la seqüència de sons, gairebé com els poemes lletristes o dadà. La paraula com a matèria sonora, música concreta.

Aquests textos s'han treballat amb vuit alumnes amb capacitats especials del COIET de Banyoles (Centre Ocupacional i Especial de Treball del Pla de l'Estany). Cadascun d'ells ha llegit els poemes d'una manera diferent, condicionats per la seva capacitat de comprensió lectora i la dicció absolutament particular, vinculada tant a la personalitat com a les diferents discapacitats que els afecten .

Així com Brossa utilitza el llenguatge com un vehicle poètic que pot obrir les portes de l'inconscient, a No em va fer Joan Brossa s'utilitza com a motor sonor que obre la musicalitat del text i de la llengua catalana.

La repetició de la mateixa paraula fa desaparèixer el significat de la paraula i fa aflorar l'entitat del seu significat com a concatenació de sons, apareix un ritme. Alhora, confrontant diferents diccions de la mateixa paraula (algunes d'elles amb característiques extremes: impossibilitat de pronunciar algunes lletres, dinàmiques extremes de fort a fluix dins una mateixa paraula) ens trobem que una mateixa grafia origina un seguit de sons diferents, darrere els quals, fins i tot no és possible identificar la paraula.

El fet de confrontar-nos amb veus «estranyes», no identificables com a veus entrenades d'actor, ens obliga a reflexionar sobre un fet comunicatiu tan simple com la comunicació frustrada d'una sola paraula, i ens el mostra com un procés gens evident.